

УДК 378.1+371.132

**РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В УДОСКОНАЛЕННІ МЕТОДИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Мормуль А. М.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Дана стаття присвячена важливій проблемі професійної педагогічної науки – формування методичної компетентності (МК) майбутнього вчителя іноземних мов (ІМ). Аналізується місце МК у фаховій підготовці вчителів ІМ і роль педагогічної практики в цьому процесі. Детально розглядаються особливості педагогічної практики на IV курсі факультетів ІМ та пропонуються ефективні шляхи перевірки її результативності.

Динамічне, активне життя у сучасному суспільстві висуває високі вимоги до фахівців різних галузей і, зокрема, до особистості та професійної майстерності педагогів. Можна стверджувати, що ці реформаційні процеси носять глобальний характер, тому що розвиток жодної суспільної общини на стоїть на місці. Разом з тим, яких би висот не сягали технічні інновації та як би впевнено не запроваджувалися в освіту інформаційно-комунікативні технології, роль учителя, «живого» спілкування та безпосередньої взаємодії залишаються незмінними.

Мета даної статті – з'ясувати місце методичної компетентності (МК) у структурі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов (ІМ) і встановити роль педагогічної практики у процесі формування МК.

Як зазначається в Державній програмі «Вчитель», зміст педагогічної освіти в Україні потребує кардинального оновлення, зокрема стосовно забезпечення випереджувального спрямування підготовки педагогічних працівників, оптимального співвідношення між професійно-педагогічною, фундаментальною та соціально-гуманітарною підготовкою вчителя. У

Програмі визначено необхідність ліквідувати розрив між змістом педагогічної освіти і досягненнями педагогічної науки та практики, а також важливість здійснювати наукове супроводження інноваційних технологій [1, с. 2].

Саме тому проблема професійної підготовки педагогічних кадрів залишається актуальною протягом багатьох років і має віддзеркалення в роботах великої кількості вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких В. А. Адольф, О. Б. Бігич, В. Н. Введенський, Н. П. Волкова, О. А. Дубасенюк, І. О. Зимня, І. А. Зязюн, О. Л. Зубков, Л. В. Калініна, Н. В. Кузьміна, М. І. Лук'янова, А. К. Маркова, Є. І. Пассов, Г. С. Сухобська та ін. Усі науковці у дослідженнях професійної педагогічної підготовки розвивають тези різних підходів, виникнення яких обумовлюється реформаційними змінами в ході модернізації освіти, але не секрет, що чинне місце посідає компетентнісний підхід, згідно з яким основний акцент у процесі навчання і виховання переноситься з процесу передачі знань, умінь і навичок на гармонійний розвиток компетентної особистості. Від професіонала, зокрема від учителя ІМ, сьогодні вимагається не стільки володіння значною кількістю інформації, скільки його здатність орієнтуватися в широких просторах інформаційних та соціокультурних потоків, бути готовим до освоєння новітніх технологій, спроможним до самоосвіти, використовуючи традиційні та інформаційні ресурси, саморозвиватися та самовдосконалюватися протягом усього життя. Саме ці ідеї лежать в основі компетентнісного підходу.

Ключовими поняттями даного підходу є «компетенція» та «компетентність», які виступають у ролі складних структурних і динамічних утворень у системі якості людини, підпорядковуючись принципам теорії якості. Проаналізувавши значну кількість публікацій, присвячених даним поняттям, ми їх розмежуємо та вслід за А. В. Хуторським визначаємо **компетенцію** як сукупність знань, умінь,

навичок, способів діяльності особистості в певній сфері, а **компетентність** як володіння особистістю відповідною компетенцією, включаючи її особисте ставлення до неї та предмету діяльності [5, с. 60]. Відповідно *методичну компетентність майбутнього вчителя ІМ можна визначити як володіння ним теоретичними і практичними знаннями та вміннями, професійним інструментарієм, а також особистісними характеристиками, які необхідні для ефективного викладання ІМ.*

Як відомо, компетентність проявляється у теперішній практичній діяльності, а орієнтується на майбутнє. Виходячи з визначення фахової підготовки як процесу професійного та особистісного розвитку, компетентним педагогом вважається фахівець, який уміло поєднує традиційні методи навчання з інноваційними, має здатність передбачити зміни в освітній галузі, є готовим до саморозвитку та постійно ним займається з метою підвищення результативності власної життєвої та професійної діяльності.

У Державній програмі «Вчитель» разом з проблемою поліпшення культурологічної, мовної, психолого-педагогічної, комп'ютерної, практичної підготовки наголошується на важливості методичної освіти вчителів [1, с. 2].

Педагогічна практика є важливим етапом підготовки майбутнього вчителя ІМ, оскільки служить зв'язною ланкою між його теоретичною підготовкою у вищому навчальному закладі (ВНЗ) і самостійною професійною діяльністю на освітянському полі.

Оскільки формування МК не відбудеться за умови отримання лише теоретичної підготовки, логічним доповненням цьому є педагогічна практика, яка посідає одне з найважливіших місць у процесі фахової освіти. Педагогічна практика є ефективним засобом діяльнісного застосування теоретичного матеріалу, знань, умінь та досвіду, які студенти набуваються на факультетах ІМ. Завдяки проходженню педагогічної практики безпосередньо у стінах ЗНЗ різних типів майбутні вчителі ІМ мають змогу дослідити

ефективність організації навчально-виховного процесу у даному ЗНЗ та поставити їй об'єктивну психолого-педагогічну оцінку, а також з'ясувати власну придатність до професії вчителя. За умов правильно організованої педагогічної практики є можливим для студентів факультетів ІМ перенести шляхи вирішення методичних задач із штучно створених умов, які притаманні практичним і лабораторним заняттям з методики викладання ІМ, у площину реальної взаємодії з усіма учасниками педагогічного процесу.

Рівень організації педагогічної практики, свідоме та відповідальне ставлення до неї самих студентів факультетів ІМ – фактори впливу на результативність практики і, як наслідок, на готовність випускника до багатогранної діяльності вчителя. Безумовно, педагогічна практика синтезує та уособлює собою всі складові елементи освітньої діяльності – цілі, мотиви, зміст, структуру, методику викладання, функції, результати, контроль і самоконтроль. Саме у ході педагогічної практики майбутній учитель ІМ вчиться підходити до педагогічної діяльності системно, беручи до уваги її різні аспекти, які забезпечують цілісність педагогічного процесу.

Цілі та завдання педагогічної практики обумовлюються загальними цілями освіти і виховання підростаючого покоління, які стоять перед загальноосвітніми навчальними закладами (ЗНЗ) на конкретному етапі економічного, геополітичного, соціального і духовного розвитку нашої країни. Вони розробляються на основі вимог чинних нормативно-правових документів, сучасної педагогічної і методичної науки до системи фахових знань і вмінь, які висуваються до певного освітньо-кваліфікаційного рівня випускників ВНЗ.

Переважає більшість дослідників педагогічної практики (Л. І. Аманбаєва, О. Є. Антонова, О. І. Горохова, О. А. Дубасенюк, А. В. Іванченко, Л. В. Калініна, В. М. Махінов, С. О. Терно та ін.) визначають *основною метою педагогічної практики* оволодіння студентами основними функціями педагогічної діяльності вчителя, професійно-методичним

інструментарієм на основі одержаних у ВНЗ знань, умінь і навичок, а також формування професійних якостей особистості вчителя, що забезпечують ефективну роботу майбутнього педагога у ЗНЗ.

Інакше кажучи, педагогічна практика студентів факультетів ІМ спрямована на їх ознайомлення з особливостями роботи вчителя-предметника, вчителя-вихователя і вчителя-класного керівника через засвоєння принципів, форм, засобів і методів роботи педагога у ЗНЗ.

Процес педагогічної практики, як відомо, починається з другого року навчання у ВНЗ і триває до закінчення ВНЗ, трансформуючись у власне професійну педагогічну діяльність. У межах даної статті розглянемо особливості проходження першої предметної педагогічної практики студентами ІV курсу факультетів ІМ.

Отож, відповідно до програми з методики викладання ІМ, під час педагогічної практики на четвертому році навчання у ВНЗ майбутні вчителі ІМ мають:

- заглибитися у всі аспекти навчально-виховного процесу, аналізуючи їх переваги і недоліки, а також установити професійні та особистісні стосунки з усіма учасниками педагогічного процесу;
- поглибити зв'язок теоретичних знань з психолого-педагогічних дисциплін із реальною педагогічною діяльністю та ефективно використовувати їх у навчально-виховному процесі;
- досліджувати передовий досвід педагогічної науки і вчителів даного ЗНЗ, визначатися на їх основі з власним індивідуальним стилем викладання;
- навчитися застосовувати ефективні методи, засоби і прийоми організації навчально-виховної роботи на уроках з ІМ різних типів і позакласних заходах, сприяючи розвитку пізнавального інтересу учнів до ІМ та культурних цінностей іншомовного світу;

- проводити самоаналіз, самооцінку власної педагогічної діяльності та визначати шляхи її корегування і покращення.

За результатами проходження педагогічної практики студентами факультетів ІМ як підсумок перших кроків у спеціальність доречно проводити Олімпіаду з методики викладання ІМ, завдання якої мають доводити свою ефективність та результативність методів, які використовувалися у процесі педагогічної практики. Ми вважаємо досвід проведення такої Олімпіади одним із ефективних прийомів удосконалення методичної компетентності майбутнього вчителя ІМ та дієвим стимулом до опанування даної професії.

Метою Олімпіади є не тільки визначення наявного рівня фахової підготовки майбутніх учителів ІМ, а й забезпечення необхідних умов для її самокорекції, стимулювання розвитку умінь практичного застосування набутих теоретичних знань з основ педагогіки, психології та методики викладання ІМ, а також установа рівня готовності майбутніх учителів ІМ до успішної професійної діяльності.

Для досягнення даної мети учасникам Олімпіади пропонується вирішити дві частини завдань, одна з яких спрямована на перевірку рівня володіння студентами теоретичними основами фахової підготовки вчителя ІМ, а інша – на виявлення сформованості практичних умінь та навичок, якими оволодівають студенти як під час навчання у ВНЗ, так і під час проходження ними педагогічної практики.

Протягом останніх років на базі ЖДУ з успіхом проводяться такі методичні Олімпіади. Наведемо кілька прикладів теоретичних і практичних завдань (рідною мовою), які пропонуються студентам ІV курсу для виявлення рівня сформованості у них методичної компетентності:

І. Ознайомтеся з наступними методичними твердженнями та виправте помилки.

Приклади завдань:

1. Метою навчання іноземної мови є формування мовленнєвої компетенції.

2. У методиці викладання іноземних мов другим етапом формування навички є творчий етап.
3. Новий звук потрібно вводити у такій послідовності: слово → звук → фраза.

II. Проявляючи свою фахову компетентність, заповніть пропуски у наведених правилах-пам'ятках, оперуючи методичною термінологією.

Приклади правил-пам'яток:

1. Чим більше ви говорите про мову, тим _____ залишається для тренування.
2. Представляючи нову _____, вимовте її _____, запропонуйте учням вимовити її у ізоляції та у _____.
3. Навчати учнів мовленню необхідно у _____ середовищі.

III. Продемонструйте вміння вирішувати методичні ситуації

1. Визначте основні труднощі, з якими стикаються учні під час аудіювання, та запропонуйте шляхи їх подолання.
2. Які підходи до навчання писемного мовлення ви знаєте? Оберіть найефективніший з них, на вашу думку, та обґрунтуйте свою відповідь.
3. Доведіть ефективність використання вербальних та візуальних підказок для формування усної мовленнєвої компетенції.

IV. Продемонструйте фрагмент уроку для формування лексичної компетенції, проявляючи себе в ролі вчителя ІМ. Наприклад, тема Travelling, 5й клас.

Результати проведеної Олімпіади визначає журі, до складу якого входять студенти магістратури та викладачі-методисти даного ВНЗ. На основі отриманих даних підбиваються не тільки загальні результати педагогічної практики та визначається наявний рівень фахової підготовки майбутніх учителів ІМ, але є можливість для студентів визначити прогалини у своїй професійній підготовці та намітити шляхи їх заповнення.

За результатами педагогічної практики кращим студентам пропонується випустити методичний міні журнал "You Know How", у якому студенти діляться своїми найбільш вдалим технологіями, які вони використовували під час педагогічної практики. Такі заходи стимулюють творчі пошуки майбутніх учителів ІМ, мотивують їх до оволодіння обраною професією та вдосконалюють їхню методичну майстерність.

Узагальнюючи сказане вище, ми вважаємо що формування методичної компетентності, з одного боку, залежить від особистісного потенціалу студентів факультетів ІМ, їх професійних задатків та здібностей, а з іншого боку, визначає специфіку їх фахової майстерності та окреслює індивідуальний стиль професійної діяльності. Отож, ступінь сформованості

методичної компетентності як невід'ємної складової професійної підготовки майбутніх учителів ІМ прямо пропорційно залежить від рівня організованості та проведення педагогічної практики.

Література

1. Державна програма «Вчитель» / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 березня 2002 р., № 379 // [Електронний ресурс] http://www.mon.gov.ua/laws/KMU_379.doc
2. Іванченко А. В., Дубасенюк О. А., Антонова О. Є. Педагогічна практика: зміст, організація, звітна документація. – Житомир, 2004. – 60 с.
3. Професійна підготовка майбутнього вчителя іноземних мов у ВНЗ. Педагогічна практика: Навчальний посібник. Калініна Л. В. (науковий керівник), Махінов В. М. (науковий керівник), Самойлюкевич І. В., Березенська Л. І. та ін. – К.: 2007. – 96 с.
4. Терно С. О. Педагогічна практика (посібник для студентів історичного факультету): Навчально-методичний посібник. – Запоріжжя: ЗНУ, 2006. – 32 с.
5. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование – 2003. – № 2.– С. 58 – 64.

The article is dedicated to the important problem of the professional pedagogical science, namely the future foreign languages teacher's methodical competence formation. The place of the methodical competence in the professional preparation and the role of the pedagogical practice in it are analyzed. The pedagogical practice peculiarities on the foreign languages department fourth year of study are thoroughly investigated and practical ways to check its effectiveness are suggested.